

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på ödesbölet Skute, L1945:4765

Näs socken, Östersunds kommun, Jämtlands län

Annabell Rahm

RAPPORT – JAMTLI 2020:35
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063 - 15 01 00

© Jamtli 2020

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Bilder: Annabell Rahm.

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

Länsstyrelsens diarienummer: 431-2896-2020

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	1
Undersökningens bakgrund	1
Kulturmiljöbeskrivning.....	2
Syfte	3
Frågeställning	3
Metod	3
Undersökningens genomförande och resultat.....	3
Beskrivning av genomförande	3
Schaktets del A	4
Schaktets del B	5
Schaktets del C	5
Schaktets del D.....	6
Klocksåsen 3:11	7
Resultat	8
Grundläggande tolkningar	8
Administrativa uppgifter	9
Referenser	10

Sammanfattning

Skute är en ödesböle med belägg från början av 1400-talet. Ödesbålet är registrerat som bytomt/gårdstomt utifrån en geometrisk avmätningsskarta från 1600-talet och har en osäker utbredning. Lämningen är idag byråmässigt bedömd som fornlämning.

Inom fornlämningsområdet skulle Eltel Networks Infranet lägga ner fiberkabel till områdets fastigheter. Länsstyrelsen i Jämtlands län beslutade därför att arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle ske på platsen.

Fynd framkom, dock av yngre karaktär som varken kan kopplas till en äldre medeltida eller tidigmodern gård. Bland fynden fanns tegel, modernt glas, metallskrot och ett större ben (mellanfotsben från större däggdjur). Blandningen av fynd tyder på att de hamnat där vid tillfället då vägen byggdes under 1900-talets senare del, och är alltså ihopsamlat någon annanstans, kanske inom gården. Fynden visar inte på verksamhet från tiden innan 1850.

Eftersom inga lämningar påträffades kunde kabelnedläggningen genomföras som planerat.

Figur 1. Skute markerat med svart stjärna. Bakgrundskarta: Topografiska webbkartan.

Bakgrund

Undersökningens bakgrund

Eltel Networks Infranet har lagt ner fiberkabel i området och sökte därmed tillstånd för ingrepp i fornlämning eftersom schakten skulle komma att beröra platsen för ödesbålet Skute, lämningen har beteckningen Näs 265 (L1945:4765).

Länsstyrelsen bad Jamtli om en kostnadsberäkning för att utföra en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vilken inkom till Länsstyrelsen och gick ut till Eltel Networks för godkännande 2020-04-22.

2020-04-27 kontaktades Länsstyrelsen av Eltel med informationen om att den aktuella sträckan redan var grävd. En ny delsträcka var dock aktuell inom en annan del av ödesbölet. En överenskommelse gjordes då där den nya sträckningen skulle schaktningsövervakas och provschakt tas upp längs den redan grävda sträckningen i syfte att undersöka vad som eventuellt skadats.

Beslut att Jamtli skulle utföra den arkeologiska undersökningen togs av Länsstyrelsen 2020-04-28 och hade diarienummer 431-2896-2020.

Kulturmiljöbeskrivning

På en geometrisk avmätningsskarta från 1600-talet (Y40-19:v1:102, Lantmäteristyrelsens arkiv) står att "Skute är ett gammalt ödesböle". Skute nämns första gången i de skriftliga källorna på 1430-talet (JHD 1:3 s. 218, se referenser). Det kallas då Skutelägden och omnämns redan då som ödesböle. Det har alltså stått öde en tid redan på 1430-talet.

Ödesbölet Skute (Näs 265, L1945:4765) ingick i fornminnesinventeringen som Jamtli bedrev 2013. Platsen besöktes aldrig av arkeologerna utan ödesbölet registrerades som bytomt/gårdstomt med bedömningen bevakningsobjekt utifrån den ovan nämnda geometriska avmätningsskarta från 1600-talet. Idag är bedömningen byråmässigt ändrad till fornlämning av Länsstyrelsen.

I närområdet finns ytterligare två registreringar som delvis är kopplade till ödesbölet Skute. Näs 64:1 (L1946:2312) är en fossil åker som enligt ovan nämnda karta har hört till Skute och Näs 63:1 (L1946:1804) är en fossil åker som på dagens kartor omnämns som ödesbölet Skutsved. Skutsved troddes tidigare vara det i källorna omnämnda ödesbölet Skute, men vid fornminnesinventeringen 2013 kunde man genom kartstudier konstatera att det är Näs 265 som är ödesbölet Skute.

Runt Skute finns det ytterligare lämningar som tyder på en lång användning av området, järnframställningsplats, såg- eller kvarnlämning, fångstgropar, husgrunder och täkter.

Figur 2. Karta över kända arkeologiska lämningar i området markerade med RAÄ-nummer och lämningstyp. Röda markeringar är fornlämningar och blå är övriga kulturhistoriska lämningar. Bakgrundskarta: Terrängkartan.

Syfte

Att övervaka nedläggningen av fiberkabeln och dokumentera eventuella lämningar som påträffas.

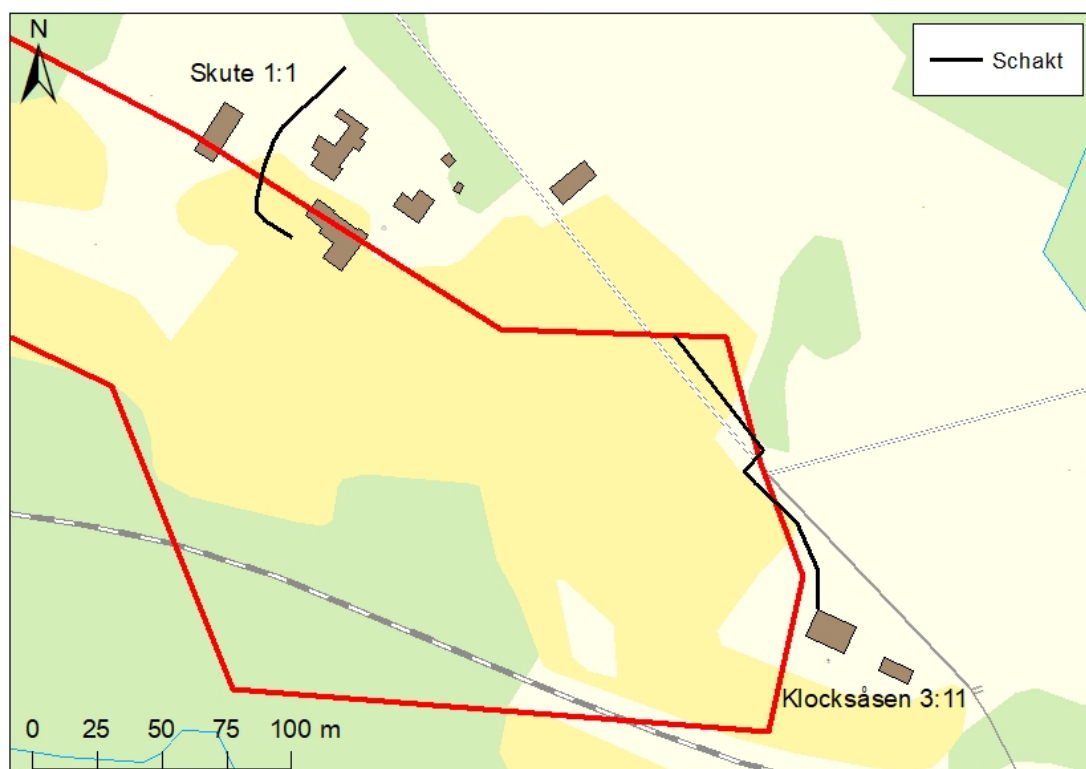
Frågeställning

Kommer rester av ödesbölet Skute att påverkas av nedläggningen av fiberkabeln?

Metod

Den arkeologiska undersökningen utfördes i form av en schaktningsövervakning av den sträckning där fiberkabeln skulle läggas ner av Eltel på fastighet Skute 1:1.

Eltel Networks Infranet hade redan grävt den sträcka som sträcker sig in på fastighet Klocksåsen 3:11 trots att Länsstyrelsen beslutat om antikvarisk medverkan. Länsstyrelsen beslutade då istället att sökschakt skulle tas upp längs den redan grävda sträckan för att se vilka delar av ödesbölet som eventuellt skadats. Väl på plats gjordes bedömningen att grävningen inte bör ha skadat någon del av ödesbölet då den skett i eller nära dikeskanterna av byvägen. Efter konsultation med Länsstyrelsens arkeolog Olle Hörfors bestämdes att provschakt inte var nödvändiga i den sträckan som Eltel redan grävt vid Klocksåsen 3:11.

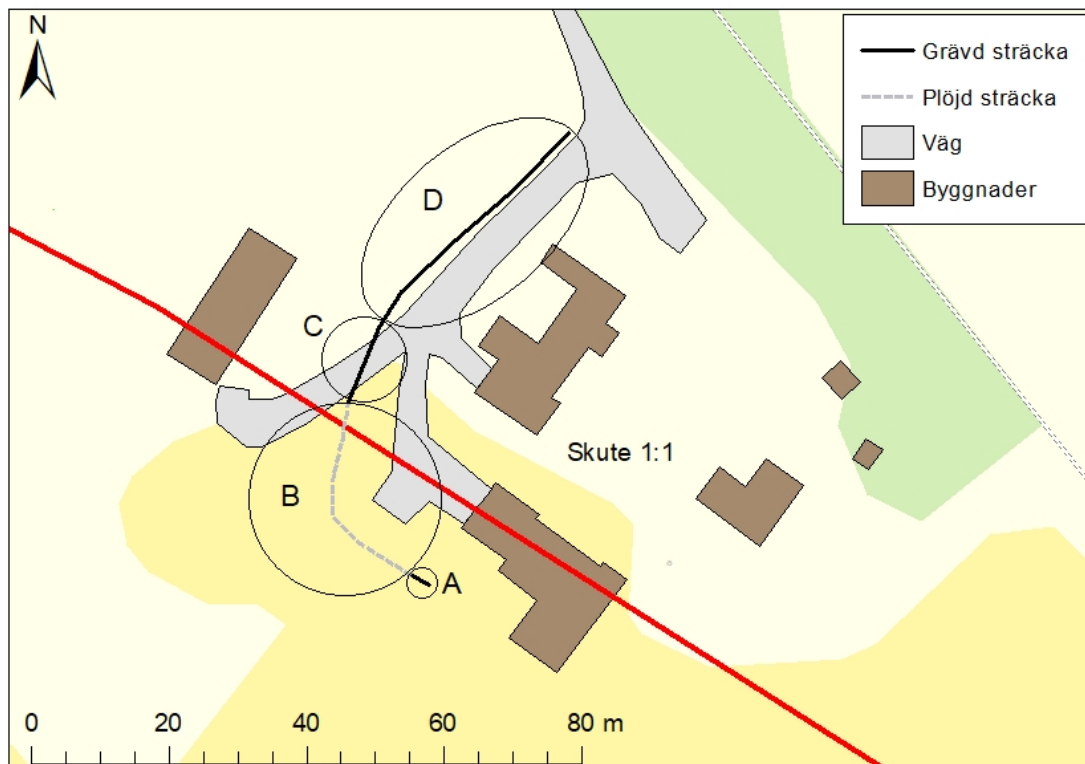
Figur 3. Schakten som omfattades av undersökningen markerade i svart. Sträckan som grävdes vid fastighet Klocksåsen 3:11 (i SÖ hörnet) övervakades inte antikvariskt. Röd polygon är ödesbölet Skute, RAÄ Näs 265. Bakgrundskarta: Terrängkartan.

Undersökningens genomförande och resultat

Beskrivning av genomförande

Nedgrävningen av elkabeln på fastighet Skute 1:1 övervakades av Jamtlis arkeolog Annabell Rahm. Hela sträckan var 86 m lång och började grävas i södra delen vid en kabelbrunn av betong som installerats för många år sedan. Biten närmast kabelbrunnen omnämns nedan som schaktets del A (se figur 4). Den sträcka som gick över gårdsplanen plöjdes med kabelnedläggare (se figur 6) och kallas schaktets del B (se figur 4). Schaktets del C (se figur 4) är den väg som korsar gårdsplanen

och som byggdes under senare delen av 1900-talet. Här framkom moderna fynd. Schaktets del D bestod av homogen jord. För de delar som grävdes, A, C och D, användes en skopa som var ca 0,4 m bred.

Figur 4. Schaktet på fastighet Skute 1:1 uppdelat i fyra delar baserat på gräv- och fyndomständigheter. Röd polygon markerar ödesbålet Skute, RAÄ Näs 265. Bakgrundskarta: Terrängkartan.

Schaktets del A

Nära kabelbrunnen grävdes ett ca 2 m långt och 1,5 m djupt schakt för att leda kabeln in i brunnen underifrån. Jorden i schaktet var homogen och markägaren, som själv är uppvuxen på gården, nämnde att man påfört jord för att jämna ut tomten inför husbygget mot senare delen av 1900-talet.

Figur 5. Del A med kabelbrunnen i botten delen av schaktet. Fotad mot SÖ.

Figur 6. Där del B tog vid plöjdes sträckan istället för att grävas med grävska som övriga delar. Fotad mot SV.

Schaktets del B

Över gårdsplanen plöjdes en sträcka på ca 31,5 m upp med en kabelnedläggare (figur 6) på ca 0,4 m djup. Längs denna sträcka syntes därför ingenting under jord men det bedömdes heller inte att något så nära markytan kunde höra till de äldsta delarna av gården.

Figur 7. Del B fotad mot NÖ. Det plöjda spåret syns i gräsmattan.

Figur 8. Del B fotad mot SÖ. Det plöjda spåret syns i gräsmattan.

Schaktets del C

Schaktet som utgör del C var 11,5 m långt och ca 0,6 m dj och består av den genomgrävda vägen. Vägen, som passerar gården ner mot den stora garagebyggnaden, ska ha anlagts på 1900-talet men finns inte med på det historiska ortofotot från 1960. Detta var den enda delen av sträckan där det framkom lager och fynd. Dock var lagren tydligt kopplade till vägbygget då föremålen som hittades var av blandad karaktär. Ett ben hittades, ett mellanfotsben av större däggdjur, i nära anslutning till tegel, modernt glas och metallskrot. Tegel i Jämtland började användas i bredare utsträckning först under 1800-talet. Teglet, metallskrotet och glaset antyder därför att lagret inte är äldre än 1850, förmodligen rör det sig om fyllnadsmassor från gården som fått ligga till grund vid vägbygget.

Figur 9. Schaktets del C mitt i bild. Schaktet går över i del D till vänster i bild och på den bortre gräsmattan syns den plöjda delen, B. Fotad mot S.

Figur 10. Fynd som hittades vid schaktningsövervakningen i del C.

Figur 11. I del C skymtade lagerföljder som kunde kopplas till de omrörda fynden. Lagren tros bestå av fyllnadsmassor tagna från närområdet. Fotad mot V.

Figur 12. Ett av fynden, en slät och svagt välvd glasskärrva som daterar fyllnadsmassorna till modern tid.

Figur 13. Ståltråd som sticker ut ur schaktkanten i del C. Fotad mot Ö.

Figur 14. Ett av fynden, en bult. Modernt utseende.

Schaktets del D

Denna sträcka var ca 40 m lång och mellan 0,4–0,6 m djup. Varken fynd eller lagerföljder påträffades.

Figur 15. Del D fotad mot NÖ.

Figur 16. Del D fotad mot SV. Slutpunkten för schaktet var vid plogkäppen till höger.

Klocksåsen 3:11

En okulärbesiktning gjordes på platsen där de redan nedgrävda kablarna finns, vid fastighet Klocksåsen 3:11. Schakten låg i eller nära diket och intill vägen och bedömningen gjordes därför att det inte var nödvändigt att ta upp schakten igen, se stycket Metod ovan.

Figur 17. Det redan grävda och igenlagda schaktet NÖ om byvägen gick precis i kant med vägen. Fotad mot NV.

Figur 18. Det redan grävda och igenlagda schaktet SV om byvägen. Schaktet är lagt på åkerhakket ner mot diket. Schaktet som gått över vägen syns i form av nylagt grus till vänster i bild. I dungen mitt i bild ligger gården på fastighet Klocksåsen 3:11. Fotad mot SÖ.

Figur 19. Det redan grävda och igenlagda schaktet SV om byvägen. Schaktet är lagt på åkerhaket ner mot diket. På höjden till höger i bild syns gården på fastighet Skute 1:1. Fotad mot NÖ.

Resultat

Inga lämningar som kunde tolkas som äldre än 1850 påträffades i det grävda schaktet på fastighet Skute 1:1.

Grundläggande tolkningar

Gården på fastighet Skute 1:1 är idag byggd på en yta där massor påförts för att jämna till och bereda ytan för modern husbebyggelse. Det är möjligt att en medeltida gård legat på denna höjd, men det har inte gått att se några spår efter den vid detta arbete. Området som idag utgör lämning Näs 265 har inte inventerats av arkeologer och det går därför inte säga om andra lägen är troligare för medeltida bebyggelse.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-2896-2020
Jamtli's diarienummer:	67-2020-F5CC
Undersökningstid:	2020-06-17
Personal:	Annabell Rahm
Undersökt yta:	21,8 m ²
Läge och koordinater:	Fastighet Skute 1:1 (N 6885550, E 482871) Lämning L1945:4765 (N 6985487, E 482790)
Koordinatsystem:	SWEREF99_TM
Dokumentationsmaterial:	Digitala bilder och shapefiler förvaras hos Jamtli
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs från förundersökningen

Referenser

JHD – Jämtland och Härjedalens diplomatarium, första delen, tredje häftet. Utgiven av Jämtlands biblioteks diplomatariekommitté 1956.

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2020

ISSN 1654-2045

- 2020:1 Vattentornet vid Värnamo station – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:2 Arkeologisk undersökning av:
En kolbotten efter resmila (Älvros 749)
En järnframställningsplats (Älvros 750)
Tre fångstgropar (Älvros 755, Älvros 758 och Älvros 760)
Annabell Rahm
- 2020:3 Vid karolinergraven i Rista? Arkeologisk utredning
Kristina Jonsson
- 2020:4 Bostadshus i Lungre. In- och utvändiga åtgärder, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:5 Karlstad C och Vikenpassagen. Järnvägsanknutet kulturarv, 2019
Henrik Ylikoski
- 2020:6 Begravningsplatsen under bogårdsmuren. Analysrapport över arkeologisk undersökning i samband med restaurering av bogårdsmuren vid Frösö kyrka
Anna Engman
- 2020:7 Almdalens fångstgropar. Arkeologisk provtagning och datering av Laxsjö 125, Laxsjö 139 och Laxsjö 101:1 inom fjällägenheten Almdalen 1:1
Annabell Rahm
- 2020:8 Byggnadsminnet Campus A4, byggnad 9. Fasadrenovering, 2019
Sara Höglund
- 2020:9 Vindkraftspark Olofsberg. Kulturhistorisk landskapsanalys inför planerad vindkraftspark
Anna Engman
- 2020:10 Besiktning. Hallen 113, By/gårdstomt, Hallen 131, Hamnanläggning, Hallen 20:1, Fångstgrop och Oviken 115:1, Blästbrukslämning
Anna Engman
- 2020:11 Arkeologisk utredning på fastigheterna Brunflo Prästbord 1:12 och Brunflo Prästbord 1:13 2
Annabell Rahm
- 2020:12 Arkeologisk utredning i Hamre, Duved
Annabell Rahm
- 2020:13 Järnvägsbanken Stora helvetet – dokumentation i samband med rivning 2018–2019
Björn Olofsson
- 2020:14 Öxnereds stationsområde – kulturhistorisk utredning
Björn Olofsson
- 2020:15 Besiktning Ås 104:1, Fossil åker, och Ås 104:2, Fäbod
Annabell Rahm
- 2020:16 Fossil åkermark i Löfsåsen. Schaktningsövervakning i närheten av ett ödesböle
Kristina Jonsson

- 2020:17 En fåbodstuga från 1700-talet på Gammalbodarna. Kartering och arkeologisk förundersökning vid Granbotäkten
Kristina Jonsson
- 2020:18 Deponiplatser utefter väg E10. Arkeologisk utredning i samband med anläggandet av deponiplatser längst väg E 10 i Kalix och Övertorneå kommuner
Anna Engman
- 2020:19 Matarledning mellan Norra stambanan och Robertsfors inför byggandet av Norrbottenbanan. Arkeologisk utredning steg 1 och 2
Anna Engman
- 2020:20 Marieby kyrka. Målning av tak, 2020
Henrik Ylikoski
- 2020:21 Hede kyrka. Målning av klockstapel, 2020
Henrik Ylikoski
- 2020:22 Krokomporten. Arkeologisk utredning
Kristina Jonsson
- 2020:23 Storsjö kyrka. Exteriör restaurering av kyrka, stigport samt staket
Sara Höglund
- 2020:24 Aspås kyrka – ny trappa och ramp, 2020
Henrik Ylikoski
- 2020:25 Utredning, etapp 2, längs med väg 829
Anna Engman
- 2020:26 Arkeologisk utredning av boplatser L1947:8847 inför planerade byggnationer på fastigheten Skålan 3:39
Karl-Johan Olofsson
- 2020:27 Arkeologisk utredning av fångstgropssystemet L1946:6692 inför planerad nedgrävning av kraftledning
Karl-Johan Olofsson
- 2020:28 Arkeologisk utredning av gårdstomten L1947:6267 inför planerade byggnationer
Karl-Johan Olofsson
- 2020:29 Besiktning Hallen 334
Anna Engman
- 2020:30 Stolpar vid Storåströmmen. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Kristina Jonsson
- 2020:31 Kraftledning mellan Rätan och Sångbäcksvallen. Arkeologisk utredning, etapp 1
Anna Engman
- 2020:32 Brunflo kyrka. Datering av stolpar i klocktorn, 2020
Olof Holm
- 2020:33 Ovikens gamla kyrka. Renovering av fönster 2019–2020
Henrik Ylikoski
- 2020:34 Ovikens gamla kyrka. Restaurering av bogårdsmur 2020
Henrik Ylikoski
- 2020:35 Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på ödesbölet Skute, L1945:4765
Annabell Rahm

2020:36 Arkeologisk utredning inför bygge av skogsbilväg på fastighet Rörvattnet 1:241
Annabell Rahm